

Sanat Eğitiminde Dil Oluşturma/Birey Olma Hali

Yrd. Doç. Lerzan ÖZER*

Özet

Yükseköğretim sisteminin de içinde değerlendirildiği Bologna Süreci, uluslararası değişim programları ile kurumlar ve ülkelerarası sürdürülen kolay anlaşılır ve karşılaştırılabilir bir eğitim modelini beraberinde getirmektedir. Eğitim programları içindeki pozitif ve / veya negatif sapmalar zaman içerisinde deneyimler sonucu ortaya çıkmakta, programlar bu veriler ışığında revize edilmektedir. Süreç öncesi ve yaşanan deneyimler ışığında mikro ölçekte (seramik sanatı eğitimi üzerinden) örneklemelere gidilerek, geleceğin sanat eğitimine yönelik saptamalar yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sanat Eğitimi, Disiplinlerarası Etkileşim, Bologna Süreci

Building Language in Art Education / The State of Being An Individual

Abstract

The Bologna Process which the education system is evaluated within brings along the international exchange programmes along with an education programme that is sustained trans countries and institutions. By the help of the experience accumulated in time, positive and negative deviances in the education programmes will be more visible and the programmes can be revised. In this paper, we will have a sample survey in the context of education of ceramics art and is tried to reach some conclusions towards the future's art education.

Key Words: Education of Art, Interdisciplinary Interaction, The Bologna Process

Bologna Süreci

1999 yılında resmîyet kazanan ve ülkemizin 2001 yılında katılımının resmî olarak gerçekleştiği Bologna Süreci, bünyesinde öğrencilerin ve öğretim görevlilerinin hareketliliğini sağlamak, yaygınlaştırmak, eğitimde kalite güvencesi vermek ve yaşam boyu öğrenimi teşvik etmek gibi çarpıcı hedefleri barındırmaktadır. Bologna Süreci, yasal bir bağlayıcılığı olmayan tamamen her ülkenin özgür iradesi ile katıldığı bir oluşumdur. Üye ülkelerin Bologna Süreci'nin öngördüğü hedefleri kabul edip etmeme hakkına sahip oldukları, dayatma dışı bir iyi niyet göstergesi olarak algılanmaktadır. Bunun yanı sıra üye ülkelerin eğitim sistemlerinin tek tipliğe dönüştürülmemesi de alt güçlü başlık olarak verilmektedir. Ancak bildiride yer alan "*Gücünü bilgiden ve bilimden alacak olan Bilgi Avrupa'sında, Avrupa coğrafyasındaki ülkeleri hem birbirleri ile uyumlu - birbirlerini tamamlayıcı, hem de rakiplerinden üstün kılacak bir yükseköğretim sistemi oluşturulması hedeflendi.*"¹ cümlesindeki "rakipler" kelimesi zihinde ciddi soru işaretleri yaratmaktadır. Sistemin dışında kalmamak adına kendi işleyişlerine taban tabana zıt gelen uygulamaları da rakiplerin kabullenmek zorunda kalacakları aşikardır çünkü bu söylemde sistem içindeki her üye aynı anda rakip olarak konumlandırılmaktadır. Aynı şekilde üyelerin eğitim hareketliliğini sağlamak uğruna tek tipliğe gönüllü olarak dönüştürülmeleri de, sistem dışı kalmak istemedikleri için mümkün gözükmektedir. Süreç işleyişi, arz /talep üzerine kurulu olduğundan, dönüşümü

* MSGSÜ Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik ve Cam Tasarımı Bölümü.

¹ "Erasmus Programı ve Bologna Süreci", <http://www.ua.gov.tr>

Resim 1: Hale Tenger, Kitsch Catch, yüksek gerilim maşası, ampul, 1992.

engellene talep olmayacak ve bu birim/kurum “talepsizlikten” doğal elemeye sistem dışı kalacak gibi algılanmaktadır.

Socrates Programı üye ülkelerinin kaynak aldıkları/aktardıkları Bologna Süreci dahilinde 2004 yılında faaliyet göstermeye başlayan Erasmus programının en çarpıcı yanı üniversiteler arasında ülkelerarası işbirliğini teşvik etmesi, öğrencilerin ve eğitimcilerin Avrupa dahilinde farklı coğrafyalardaki insanları ve onların kültürlerini de tanıma imkânı elde etmeleridir. Programın yürütülmesinde, süreç içinde gidilen coğrafyaya bağlı kültürel farklılıklardan kaynaklanan hatalı algılamalar olsa da, genel resme bakıldığında bire bir yaşatarak öğretmeyi / deneyimlemeyi hedeflemesi (çokseslilik / çeşitlilik) açısından katılımcılara olumlu, pozitif kazanımlar sağladığı tespit edilmiştir.

Bologna Süreci’nde yer alarak bu ortak eğitim hedefini destekleyen 47 ülkede ülke yeterlilikleri tanımlanmıştır. Bu yeterlilikler, Bologna Süreci’nde sürecin işleyişini düzenleyen maddeler halinde en temel üst çatıyı oluşturmaktadır ve uygulanmaktadır. Ülke yeterliliklerini detaylandırmak amacı ile alan yeterlilikleri oluşturulma aşamasına geçilmiştir. Sürece dahil olan her ülkede bilim üst başlığında alan yeterlilikleri tanımlanmış ve uygulanmaktadır. Ancak sanat

Resim 2: Hale Tenger, Havanın Lüzumu , düzenleme, karışık malzeme, 1992.

üst başlığında bu konuda bilimdeki her üye ülkeyi kapsayacak keskinlikte bir tanımlama henüz oluşturulmamıştır.

Durumun ciddiyetini anlamak için bir örnek verirsek eğer; Edgar Morin normalleştirmeyi: *“Andersen’in kendi üslubuna göre anlattığı çirkin küçük ördeğin öyküsündeki gibi, kendi menzilden geçen ilk canlıyı annesi gibi izleyen, yumurtadan çıkan kuş yavrusunda olduğu gibi”*² olarak tanımlar. Bunu alan yeterliliklerine uyguladığımızda öncü olmanın anlamı netlik kazanmaktadır. Alan dışından uzman olmayan kişiler tarafından hazırlanacak bir sanat alan yeterlilikleri, sanatı Morin’in normalleştirme sürecini benzettiği konuma taşıyacak, istenilmeyen dayatmalar (Bologna Süreci bildirisindeki “tek tip” tanımı gibi) kabul edilmek zorunda kalacaktır. Bu öngörü ile sanat üst başlığındaki alan yeterliliklerinin oluşturulmasında ülkemizde ciddi bir çalışma yapılmış ve hazırlanan taslak 2011 yılı Ocak ayında kabul edilmiştir. Kendi alanının öncüsü / ilklerden olan bu çalışmanın tüm üye ülkelerde bilim üst başlığının uygulanma yaygınlığına en kısa sürede ulaştırılması hedeflense de sanat alanında ortak bir paydada uzlaşma sağlanması, uygulama farklılıkları nedeni ile zaman alacaktır.

Eğitilenleri Eğitenlerin Eğitilmesi, eğitimin yaşanan dönemin ihtiyaçlarına göre yeniden değerlendirilmesi ve yeniden biçimlendirilmesi için şeffaflığın gerekliliğine işaret etmektedir. Bologna Süreci’nin işaret ettiği hedefler arasında uyumluluk, tamamlayıcılık ve kalite ön plana çıkmaktadır. Sürecin doğru algılanması ve geleceğin eğitiminin yapılandırılması için ilk önce bugünün eğitimi üzerinden eksikliklerin saptanması planlanmıştır. UNESCO’nun talebi üzerine felsefeci – antropolog - sosyolog Edgar Morin yedi ana başlıkta eksiklikleri toplamış ve geleceğin eğitiminin biçimlendirilmesinde ‘Bilmenin Körlükleri: Hata ve Yanılsama’, ‘Akla Uygun Bir Bilginin İlkeleri’, ‘İnsanlık Durumunu Öğretmek’, ‘Dünyalı Kimliği Öğretmek’, ‘Belirsizlikleri Göğüslemek’, ‘Anlamayı Öğretmek’ ve ‘İnsan Türünün Etiği’ ana başlıklarında temel bilgileri bu eksikliklere çözüm olarak getirmiştir. Tespit ve çözüm önerilerinin tümü birbiriyle organik bağ

² Edgar Morin, *Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: 21, Şefik Matbaası, 2.Baskı, İstanbul, 2006, s 9.

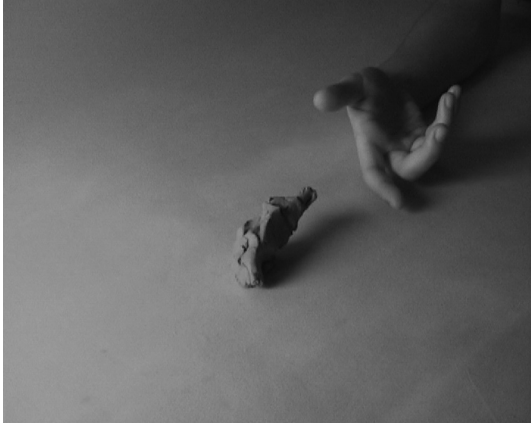

Resim 3: Hale Tenger, "Dışarı Çıkmadık..., düzenleme, karışık malzeme, 1995.

içerisindedir. Bunların domino etkisi yaparak, eğitim hedeflerini geleceğe taşımada etkin rol oynayacağı söylenebilir.

Morin'in çözümlerinin örtüştüğü ve deneyimlenmiş örneklerin verileceği eğitim alanı sanattır. Sanat; dönem, kültür ve coğrafya farklılıklarına bağlı olarak çok çeşitlenmiş tanımı ve buna bağlı eğitim çeşitlilikleri olan, sınırları bilim kadar keskin olmayan, sürekli devinim ve dönüşüm içinde olan bir alandır. Bütünü anlamak, parçaları birleştirerek mümkün olduğundan örneklemeler (mikro ölçekte) MSGSÜ, Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde seksen bir yıllık geçmişi / geleneği olan seramik sanatı eğitimindeki sadece iki (bu adet çoğaltılabilir) mezuniyet / mezuniyet projesi üzerinden yapılacaktır. Bir alan eğitiminde yıllar içinde kaydedilen çarpıcı güncellemeler, esneklikler ve program içi çeşitlilik aktarılacak amacı ile bu iki zıt örnek seçilmiştir.

İlk örnekleme; son 20 sene içinde Türkiye'de ve dünyada tanınırlığı ve sanata yaklaşımı kabul görmüş, kavramsal çalışmalar üreten bir sanatçı olan Hale Tenger'in deneyimleri üzerinedir. 1986 yılında Hale Tenger seramik sanatı eğitimindeki formasyonunu MSGSÜ'nde yüksek lisans düzeyinde tamamlamıştır. Aynı yıl British Council bursu kazanarak İngiltere Cardiff, South Gla-

Resim 4: Ece Ulutan, Çamur”, Akçini çamuru, kısa metrajlı film, Süre: 7dk., 2006,

morgan Yüksek Eğitim Enstitüsü'ne gitmiş ve 1988'de aynı formasyonda ikinci yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. Enstitü'deki deneyimi, Tenger'in kendi bireysel sanat dilini oluşturmasına önemli bir katkı sağlamış ve malzeme kullanımını çeşitlendirmiştir. Tenger bunu farklı disiplinlerden (heykel) eğitmeden eğitim almasına bağlamaktadır. Bu süreç Tenger için seramik formasyonu dışından malzemeleri de çalışmalarına dahil etmeye başladığı bir dönem olur. Ancak sürecin devamında Enstitüden çalışmalarındaki seramik formasyonunun ana malzemesi olan “kil” oranını arttırmadığı takdirde lisans üstü derecesini alamayacağı bildirilir. Tenger değişiklikleri yaparak, İngiltere'deki eğitimini tamamlar. Tenger'in takip eden tüm çalışmalarında formasyonu dışı malzeme kullanımı vardır. Ve bu bir pozitif kazanımdır ve kelime sadece malzeme ile sınırlı kullanılmamaktadır. Tenger'in (sanatçı üst başlığında) uzmanlık alanı olan malzemeyi sınırsızlaştırması, farkındalığını bilinçlendirmesi, kendini bilmesi / öğrenmesi ilaveler olarak bu kazanımın içinde yer almaktadır. (Resim: 1-2-3)

Morin akla uygun bir bilgi ilkesinin açılımını “disiplinlere göre bölümlenmiş bir bilginin baskın olması, çoğu kez, parça ile bütün arasındaki bağı kurmayı olanaksızlaştırır ve bu nedenle yerini, kendi konularını, bağlamları, karmaşıklıkları ve bütünlükleri içinde yakalayabilen bir bilgi biçimine bırakmalıdır.” şeklinde ifade eder. Bunu Tenger üzerinden okursak sanatın bütünü algılaması, formasyonu (parça) dışı malzeme kullanımı ile mümkün olmuştur diyebiliriz.

Tenger'in mezuniyetini takip eden yıllarda Seramik Bölümünün çekirdek kadrosuna seramik dışı farklı sanat disiplinlerinden formasyonu olan (resim, heykel, grafik) eğitmenler katılmışlardır. Bu eğitmenlerin eğitime yansıttıkları en temel özellikler çok seslilik, farklı perspektiften bakış, malzeme ve teknik çeşitlilik olmuştur. Bu değişim Bologna Süreci öncesinde gerçekleştirilmiştir. Bologna Süreci ile birlikte ülke bazında diğer kurumlar ile eş zamanlı kredili sisteme geçilmiştir. Seçmeli ders kavramı Seramik Bölümü tarafından eğitimde çeşitli malzeme ve teknik zenginliği yaratacağı üst bilinciyle, temelleri yıllar öncesinden atılmış zemin üzerinde kurgulanmıştır.

Hale Tenger, MSGSÜ'ndeki mezuniyetini seramik formasyonunun gereği olan “kil”malzeme ile tamamlamış, İngiltere'de farklı malzeme ve teknikler ile tanışmış ancak yine “kil”malzeme ile ikinci yüksek lisans mezuniyetini almıştır. Tenger'in aksine, 2006 yılında Ece Ulutan, “müziğe bağlı hareketle akarak çağrışımlar arası yolculuk eden çamurun kendini ifadesi”³ olarak adlandırdığı kısa metrajlı film ile Tenger'in mezuniyetine taban tabana zıt olarak “kilsiz / seramik malzemeyi kullanmadan” seramik formasyonunu tamamlamış ve mezuniyetini almıştır. (Resim: 4) Geleneksel yaklaşımlarda pişmemiş kilin kesinlikle seramik sayılmadığı, en uçlarda adlandırılabilir sıra dışı bu çalışma, Seramik Bölümünün ileri vizyonuna çarpıcı bir örnektir.

³ “Mezunlar 2006” MSGSÜ Güzel Sanatlar Fakültesi, Katalog, MSGSÜ GSF Yayını, MSGSÜ Basımevi, 2007, s 124.

Bologna Süreci

Geleneksel eğitim modellerinin Bologna Süreci'ni, kendi varlıklarına bir tehdit, “tek tip”liğe dönüşüm olarak algılamaları mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle çeşitli programlar, varlıklarını sürdürülebilmek için alanlarını korumaya yönelik sırtta fanuslar oluşturabilirler. Ancak yukarıdaki örneklenen mezuniyetler, uç noktaları anlatmak üzere özellikle tercih edilmiştir. Bologna Süreci, eğitilenlerin ilgi alanlarına göre farklılaşmalarına ve yan alanlarda da donanımlı olmalarına imkan tanımaktadır. Bu imkan, seçmeli ders oranlarının mezuniyetlerde yüzdesinin artırılması ile gerçekleştirilmektedir ve bu sistemin öne çıkan pozitif yanlarından biridir. Bu nedenle Bologna Süreci içinde yer alan / alınmak zorunda kalan sanat eğitimi veren kurumların geleneksel kimliklerini kaybetmeden, programlarını güncellemeleri, programlarını zenginleştirici farklı alanlar açmaları ve disiplinlerarası eğitimi desteklemeleri hedeflenmelidir.

Bu amaç doğrultusunda girişte bahsedilen Bologna Bildirisi'ne ait endişelerin akılcı bir yaklaşım ve donanımlı bir eğitim stratejisi ile aşılması mümkündür ve bu yolda sağlam adımlar atılmaktadır. “Sanat alan yeterlilikleri”nin oluşturulmuş olması Bologna Süreci'nde istenilen alan hakimiyetlerinin kurulmasına yönelik olumlu bir örnektir. Bu ve benzeri düzenlemelerin öncelikle yapılması sayesinde kural koyan pozisyonda olunacak, kural koyana uymak zorunda kalınmayacaktır. Alana ait eğitim stratejileri, kurumların ve birimlerin kendi içlerinde vizyon ve misyonlarını sorgulayarak, alana yönelik yaratıcı ve sürekliliği olan düzenlemeler yapmaları ile gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

“Erasmus Programı ve Bologna Süreci”, <http://www.ua.gov.tr/index.cfm?action=detay&ayayinid=5734B9F61254242D134EA3568063CF336C2F>, Erişim:05.04.2011

“Bologna Süreci”, <http://bologna.yok.gov.tr/?page=yazi&c=1&i=3>, Erişim:05.04.2011

Morin, Edgar, *Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları: 21, Şefik Matbaası, 2.Baskı, İstanbul, 2006

Kortun, Vasıf, *Hale Tenger ile Söyleşi*, Hale TENER Görevimiz Tehlike 1990-1996, Galeri Nev, MAS A.Ş., 1998

“Mezunlar 2006” MSGSÜ Güzel Sanatlar Fakültesi, Katalog, MSGSÜ GSF Yayını, MSGSÜ Basımevi, 2007

Resim Kaynakları

Resim 1: Kortun Vasıf, Hale Tenger ile Söyleşi, Hale TENER Görevimiz Tehlike 1990-1996, Galeri Nev, MAS A.Ş., 1998, s 19 (Fotoğraf: Mehmet Mutaf)

Resim 2: Kortun Vasıf, Hale Tenger ile Söyleşi, Hale TENER Görevimiz Tehlike 1990-1996, Galeri Nev, MAS A.Ş., 1998, s 36

Resim 3: Kortun Vasıf, Hale Tenger ile Söyleşi, Hale TENER Görevimiz Tehlike 1990-1996, Galeri Nev, MAS A.Ş., 1998, s 19 (Fotoğraf: Vehbi Dileksiz)

Resim 4: “Mezunlar 2006” MSGSÜ Güzel Sanatlar Fakültesi, Katalog, MSGSÜ GSF Yayını, MSGSÜ Basımevi, 2007, s 124